

Atlas dla kultury



zeszyt

2
||
7

Teatr i opera

Opracowanie:

Agnieszka Misiewicz

Paulina Skorupska

Konsultacje:

Zuzanna Głowacka

Ewa Jenek

Produkcja:

Paweł Gogołek

Koordinacja:

Paulina Skorupska

Projekt graficzny:

ROOM33 Marta i Marcin Szymkowiak

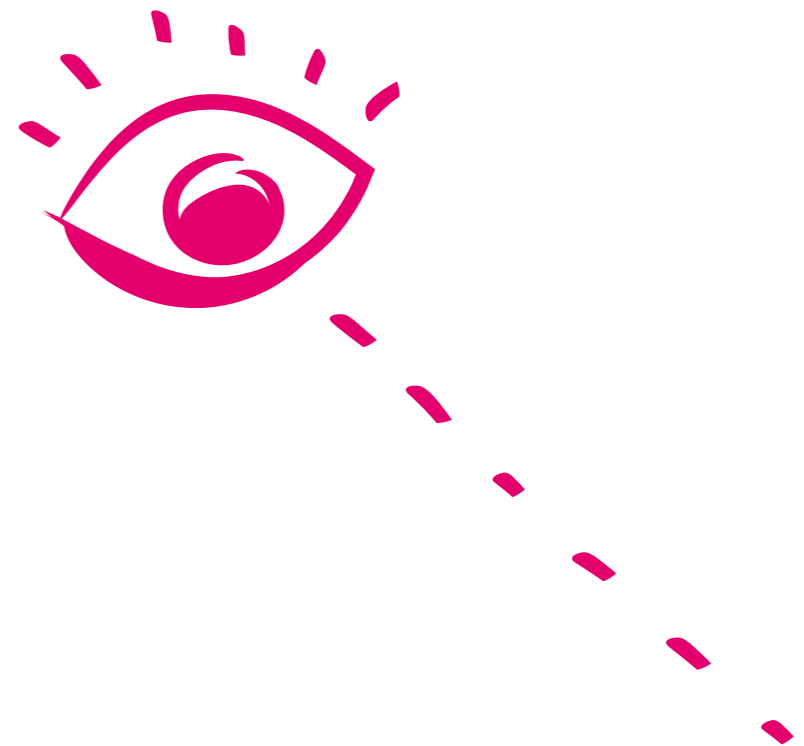
Wydawca:

Stowarzyszenie Edukacyjne MCA

jury

Teatr
i opera

Atlas dla kultury



Spektakle i czytania performatywne

Gdy chcesz udostępnić wydarzenie osobom z niepełnosprawnościami...

- Jeżeli osoba z niepełnosprawnością, informuje cię o niej w momencie kupowania biletów, zadbaj o przydzielenie dogodnego dla niej miejsca (w zależności od potrzeb np. osobie poruszającej się na wózku – z dobrą widocznością, ale blisko wygodnego wyjścia, osobie g/Głuchej – naprzeciwko tłumacza, osobie z niepełnosprawnością wzroku – w bliższych rzędach).

- Nie bój się nieprzewidzianych sytuacji związanych z obecnością na widowni osób z niepełnosprawnościami. Wszyscy funkcjonujemy w przestrzeni publicznej wraz ze swoimi ograniczeniami. Niech obawy o komfort pełnosprawnych widzów nie spowodują, że zaczniesz dyskryminować część odbiorców sztuki.

Gdy chcesz udostępnić wydarzenie osobom niewidomym i słabowidzącym...

- Zadbaj o **audiodeskrypcję**, czyli werbalny opis umożliwiający osobom niewidomym odbiór treści wizualnych. W spektaklu audiodeskrypcja odczytywana jest na żywo, zainteresowane nią osoby powinny otrzymać odbiornik ze słuchawkami, a lektorowi (najlepiej, jeśli w tym wypadku jest nim autor audiodeskrypcji) trzeba zapewnić dogodne warunki

– wyciszoną kabinę, z której będzie miał możliwość obserwowania sceny na żywo lub przez obraz z kamery. Należy pamiętać, by audiodeskryptor przynajmniej raz miał możliwość wzięcia udziału w spektaklu lub pełnym przebiegu próby oraz otrzymał jego aktualne nagranie i tekst sztuki (najlepiej z reżyserskimi lub inspicjenckimi didaskaliami). Inspicjent powinien informować go o wszystkich zmianach w spektaklu.

- Przygotuj **audiowstęp** jako uzupełnienie audiodeskrypcji. Możesz w nim zawrzeć podstawowe informacje o autorach i realizatorach spektaklu, wiedzę przydatną w interpretacji dzieła, informacje praktyczne, takie jak czas trwania przedstawienia, ilość przerw itp., opisy głównych bohaterów (wygląd, cechy charakterystyczne), bardziej szczegółowe opisy elementów, które zostaną wspomniane w audiodeskrypcji w trakcie przedstawienia, wskazówki techniczne (np. w których momentach warto zwiększyć głośność odbiornika audiodeskrypcji, ponieważ słowa mogą zostać zagłuszone przez muzykę). Audiowstęp może mieć formę nagrania lub zostać odczytany przed przedstawieniem.

- Przed rozpoczęciem spektaklu zorganizuj osobom niewidomym **spacer po przestrzeni gry** w celu rozpoznania jej wielkości oraz znajdujących się w niej rekwizytów i scenografii, a jeśli to możliwe również kostiumów. Pozwól ich dotykać. Zwróć też uwagę na wszystkie elementy, które mogą być interesujące – np. w operze kanał orkiestrowy.

Gdy chcesz udostępnić wydarzenie osobom g/Głuchym i słabosłyszącym...

- Przygotuj **napisy** – jeśli to możliwe, nie powinny one zastępować tłumaczenia na język migowy, ale uzupełniać je. Powinny jak najwierniej oddawać kwestie wypowiedziane przez aktorów, jednak przeniesienie tekstu sztuki na ekran nie będzie wystarczające. Napisy muszą być zredagowane przez specjalistę, by były zrozumiałe, odpowiednio oznaczone (np. poprzez użycie kolorów dla kwestii wypowiedzianych przez głównych bohaterów – to szczególnie istotne w sytuacji, gdy nie widać, kto mówi) i by opisana została także warstwa dźwiękowa spektaklu. Osoba, która je przygotowuje, musi mieć możliwość wcześniejszego obejrzenia przedstawienia. Napisy trudniej zastosować w przypadku spektakli, w których znajdują się sceny improwizowane lub słowna interakcja z widzem, choć można znaleźć specjalistów zajmujących się tworzeniem napisów na żywo. Aby uniknąć efektu ping-ponga, czyli ciągłego przenoszenia wzroku z ekranu na scenę, warto zainstalować monitor w centralnym punkcie, na przykład – na wzór teatrów operowych – ponad sceną.

- Jeśli chcesz przetłumaczyć spektakl na **język migowy**, pamiętaj, że tłumacz musi mieć możliwość wcześniejszego przygotowania się – powinien otrzymać tekst sztuki i aktualne nagranie spektaklu oraz zobaczyć wcześniej przedstawienie lub pełny przebieg próby. Istnieją dwa sposoby komunikacji osób g/Głuchych – PJM, czyli polski język migowy i SJM

– system językowo-migowy (będący przeniesieniem znaków na konstrukcję gramatyczną polskiego języka fonicznego). To PJM jest naturalnym językiem g/Głuchych – posiada odmienną gramatykę, bardziej obrazową i pozwalającą lepiej oddać niuanse tekstu, warto więc upewnić się, że tłumacz posługuje się biegle tym właśnie językiem. Dobrą praktyką jest tłumaczenie w tandemie – tłumacze mogą wówczas pracować na zmianę lub dzielić się postaciami. Zadbaj o to, by tłumacz przez cały czas trwania spektaklu był dobrze widoczny, odpowiednio oświetlony i miał dobry odśłuch. Ciekawym rozwiązaniem może być tłumaczenie cieniowe, czyli sytuacja, w której tłumacze obecni są cały czas na scenie i podążają za aktorami. Wymaga to oczywiście ingerencji w spektakl, więc pomysł taki powinien być skonsultowany z reżyserem i aktorami już na etapie prób.

- Zapraszając osoby słabosłyszące korzystające z aparatu słuchowego, warto pomyśleć o zainstalowaniu na widowni i w kasie **pętli indukcyjnej** wzmacniającej dźwięk i eliminującej problemy związane z niekorzystną akustyką.

- Jeśli pracownicy mający bezpośredni kontakt z g/Głuchym widzem (np. w Biurze Obsługi Widza czy kasie) nie znają języka migowego, możesz skorzystać z możliwości wykupienia dostępu do **tłumacza on-line**, z którym wystarczy połączyć się np. za pośrednictwem tableta.

Warsztaty, spotkania, debaty

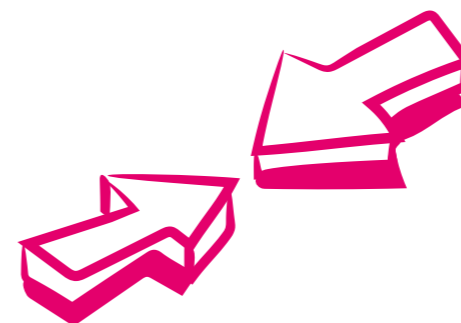
- Warsztaty, które mają na celu włączenie osób z niepełnosprawnościami w przestrzeń sztuki, planuj długofalowo. Tylko tak przyczynisz się do realnej i trwałej zmiany. Jeśli chcesz zdobyć stałych widzów, nie możesz oferować im jednego kilkudniowego wydarzenia w roku.
- Gdy pierwszy raz programujesz lub prowadzisz warsztaty teatralne dla widzów z niepełnosprawnościami, nawiąż współpracę z osobami, które pracują z nimi na co dzień, posiadają niezbędne umiejętności i ekspercką wiedzę. Zadbaj w ten sposób zarówno o swój komfort, jak i bezpieczeństwo uczestników. Warto na początku mieć przy sobie np. doświadczonego pedagoga specjalnego, który zauważy momenty, w których możesz wymagać więcej lub zatrzymać cię, gdy z powodu zbyt krótkiej praktyki nie dostrzeżesz ograniczeń uczestników.
- Proponuj warsztaty multisensoryczne – wymagające zaangażowania kilku zmysłów. Upewnij się jednocześnie, czy przygotowane ćwiczenia nie powodują dyskomfortu niektórych uczestników (np. ktoś może nie lubić wysokich dźwięków, ktoś inny nie móc klaśnąć w dłonie). Jeśli tak jest, wymyślaj alternatywne warianty. Bądź przygotowany na nieprzewidziane sytuacje. Nie zawsze będziesz mógł trzymać się wyznaczonego scenariusza.

- Pamiętaj, że w zależności od celów, jakie sobie stawiasz, możesz programować zarówno warsztaty dedykowane osobom z niepełnosprawnościami, jak i takie, które umożliwiają spotkanie różnych grup. Te drugie mogą odegrać istotną rolę w pracy na rzecz przełamywania społecznych barier i przewycięzania stereotypów.
- Jeśli organizujesz spotkanie, debatę lub wykład, warto by był obecny na niej tłumacz języka migowego (lub – w przypadku dłuższych spotkań – tandem tłumaczy, by mogli się zmieniać). Tłumacz powinien mieć możliwość wcześniejszego zapoznania się z treścią lub choćby tematyką wystąpień.



Komunikat zwrotny Kompetencje

Najprostszą i najpewniejszą formą otrzymania komunikatu zwrotnego są spotkania z publicznością, która wzięła udział w wydarzeniach. Zapraszaj osoby z niepełnosprawnościami do rozmowy. Przygotuj zestaw pytań ankietowych i odczytaj je widzom (jeśli to konieczne, skorzystaj z obecności tłumacza języka migowego). Pytaj, na ile wprowadzone przez ciebie ułatwienia były przydatne. Dowiaduj się, z jakimi przeszkodami musieli zmierzyć się widzowie z niepełnosprawnościami odwiedzając twój teatr i zastanów się, czy dasz radę je wyeliminować. Weryfikuj jakość wszystkich działań na rzecz dostępności, które podejmujesz. Bądź otwarty również na krytykę, słuchaj wskazówek i sugestii.



- Gdy zaczynasz budować program teatralny włączający osoby z niepełnosprawnościami, sprawdź, czy w twoim zespole znajdują się kompetentni pracownicy. Być może jeszcze nie mieli szansy podzielić się doświadczeniem, które zdobyli zanim spotkaliście się we wspólnej pracy. Czasem rozwiązania są bliżej niż myślisz.
- Jeżeli wśród twoich współpracowników nie ma osoby, która posiada wiedzę i doświadczenie w pracy z osobami z niepełnosprawnościami, a nie możecie sobie pozwolić na przyjęcie nowego pracownika, stwórz grupę konsultantów. Nie programuj intuicyjnie, zadbaj o wsparcie ekspertów.
- Dbaj o rozwój zespołu – zarówno nauka jak i poszerzająca się oferta działań włączających osoby z niepełnosprawnościami w przestrzeń sztuk performatywnych, przynoszą wciąż wiele nowej wiedzy i doświadczeń, z których warto korzystać. Szukajcie więc lektur, kursów, szkoleń, konferencji i warsztatów. Warto pamiętać, że potrzebujecie kompetencji znacznie wykraczających poza te związane bezpośrednio ze sztuką teatru.
- Jeżeli możesz rozbudować zespół, zatrudnij pedagoga teatru – osobę, która pośredniczy w kontakcie między sceną a widownią, podejmuje wysiłek na rzecz poznania publiczności i dba o to, by dialog między teatrem a jego odbiorcami nie zakończył się wraz z finałem przedstawienia. Uniwersytet Warszawski prowadzi studia podyplomowe z pedagogiki teatru, jednocześnie w wielu większych miastach Polski pojawia się coraz więcej szkoleń z tego zakresu.

Przestrzeń

- Musisz być świadomy dostępności/niedostępności przestrzeni w teatrze. Jeżeli możliwości finansowe nie pozwalają instytucji na dostosowanie jej w krótkim czasie, dbaj o to, by wszystkie osoby w zespole, które mają kontakt z widzami, miały świadomość jej ograniczeń. Informacje o dostępności przestrzeni umieść na stronie internetowej.

- Powinieneś znać szerokość przejść w budynku, by móc poinformować o niej osobę poruszającą się na wózku. Wiele wózków zmieści się w drzwiach o szerokości 80 cm, natomiast przepisy podają 90 cm jako minimalną szerokość drzwi do toalet w budynkach użyteczności publicznej. Każda osoba poruszająca się na wózku zna jego wymiary i będzie w stanie ocenić, czy przejścia w twoim teatrze są dla niej dostępne.

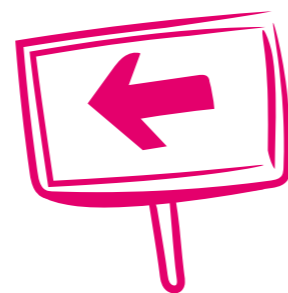
- Jeżeli budynek teatru jest tylko częściowo dostosowany, informuj o tym. Np. gdy posiadasz dostosowane toalety, ale do sali, w której odbywa się wydarzenie, prowadzą dwa schody, nie zamykaj rozmowy stwierdzeniem: „nasza przestrzeń nie jest dostosowana”, dodaj informację: „do sali prowadzą dwa stopnie” i zapytaj: „czy jest Pan/Pani w stanie z pomocą pracowników lub opiekuna je pokonać?”. Być może nie jest to przeszkoda, która uniemożliwia udział osoby poruszającej się na wózku w spektaklu, spotkaniu lub warsztatach.

- Gdy teatr odwiedzają osoby niewidome lub słabowidzące, zadbaj o oprowadzenie ich po miejscach, po których będą się poruszać, aby wiedziały, gdzie mogą napotkać istotne przeszkody – progi, zmiany podłoża, nierówności, szklane drzwi itp.

- Zwracaj uwagę na oznaczenia progów, pierwszych i ostatnich stopni schodów, wind, przezroczystych drzwi, klamek. W miarę możliwości wyeliminuj gałki otwierające drzwi – wymagają większej sprawności fizycznej niż klamki.

- Na swojej stronie internetowej możesz zamieścić filmy pokazujące drogę, którą muszą pokonać widzowie, by wziąć udział w wydarzeniach. Możesz je nagrać nawet telefonem.

- Zamieść informację o opcjach dojazdu do teatru środkami komunikacji miejskiej oraz o możliwościach zaparkowania samochodu.



Promocja

- Pamiętaj, że dotarcie z informacją jest po stronie teatru – tak długo oferta kulturalna kierowana do osób z niepełnosprawnościami była zbyt skromna, że potrzeba czasu, by poczuły się one zaproszone. Nie zrażaj się, jeśli nie od razu spotkasz się z dużym zainteresowaniem.

- Zadbaj o to, by twoja strona internetowa była przygotowana zgodnie z zaleceniami dotyczącymi dostępności zawartości sieciowej WCAG 2.0 (*Web Content Accessibility Guidelines*).

- Stwórz możliwość elektronicznego zakupu biletu na wydarzenie, z opcją wyboru miejsca dogodnego dla osoby z niepełnosprawnością.

- Formułując ofertę pamiętaj, by informować w niej o cenach biletów i promocjach, które posiadasz. Np. czy orzeczenie o niepełnosprawności uprawnia do kupna biletu ulgowego w twojej instytucji? Czy opiekunowi osoby z niepełnosprawnością przysługuje ulgowa cena biletu?

- Zadbaj o dostępność informacji. Jeśli chcesz żeby dotarła ona do osób g/Głuchych, dobrą praktyką będzie przygotowanie zaproszenia w języku migowym i wysłanie go do organizacji zrzeszających osoby g/Głuche. Jeżeli zamieszczasz materiały wideo, przygotuj do nich napisy.

- Pamiętaj, że rodzajów niepełnosprawności jest wiele, podobnie jak wynikających z nich potrzeb. Warto więc dać widzom również możliwość bezpośredniego kontaktu zamieszczając na stronie internetowej lub w opisie wydarzenia informację: „Wszelkie dodatkowe pytania na temat dostępności dla osób z niepełnosprawnościami mogą Państwo zadać dzwoniąc pod numer telefonu... lub pisząc na adres...”

- Stwórz listę instytucji i organizacji zrzeszających osoby z niepełnosprawnościami w twojej okolicy – część z nich pewnie zechce pośredniczyć w przekazywaniu twojego programu zanim sam zdobędziesz kontakty i poznasz ścieżki dostępu do widzów.

- Zastanów się, kiedy najlepiej zorganizować wydarzenie – jeśli będzie ono zbyt późno, np. słabowidzący widzowie mogą nie mieć możliwości samodzielnego powrotu po ciemku. Informuj o dostępnym wydarzeniu z dużym wyprzedzeniem.

- Poznaj najważniejsze daty związane z osobami z niepełnosprawnościami – świętujesz Międzynarodowy Dzień Teatru, możesz również zorganizować dostępne wydarzenie artystyczne z okazji Międzynarodowego Dnia Osób z Niepełnosprawnościami (3 grudnia) lub Europejskiego Dnia Walki z Dyskryminacją Osób z Niepełnosprawnościami (5 maja). Niech twój teatr będzie gościnnie.

Partnerzy

- Gdy dopiero zaczynasz udostępniać swój teatr osobom z niepełnosprawnościami, zorientuj się, czy inne teatry lub instytucje kultury w twojej okolicy nie podjęły już podobnych działań. Przyjrzyj się im. Nastaw się na dialog. Wyciągaj wnioski z doświadczeń innych.
- Zapytaj widzów z niepełnosprawnościami, z jakimi organizacjami są związani. Skontaktuj się z nimi, spróbuj nawiązać współpracę.
- Szukaj polecanych współpracowników – poczta pantoflowa może okazać się skuteczną metodą tworzenia sieci kontaktów.
- Współpracuj z wolontariuszami organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami – być może zapewnią oni np. eskortę po spektaklu.



Wydawnictwo dofinansowane ze środków
Miasta Poznania oraz Powiatu Poznańskiego.

POZnań*



MCA STOWARZYSZENIE
EDUKACYJNE

ul. Dmowskiego 5/7a/33
60-222 Poznań
stowarzyszenie@mca.pl
tel.: +48 692 499 810
www.5zmyslow.pl

Atlas dla kultury

WYDAWNICTWO BEZPŁATNE / NIE NA SPRZEDAŻ!